

Materiały informacyjne wizyty studyjnej

realizowanej w ramach projektu „*Lokalsi do dzieła!*”

realizowanym w ramach Priorytetu X Fundusze Europejskie na transformację
Działanie 10.24. Włączenie społeczne - wzmocnienie procesu sprawiedliwej transformacji
Programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027

FAMILOKI CZERWIONKA-LESZCZYNY

PODSTAWOWE INFORMACJE

Osiedle patronackie kopalni „Dębieńsko”, jak podkreślają architekci, jest jedną z najpiękniejszych i najlepiej zachowanych kolonii tego typu. Wyróżnia ją dekoracyjność zastosowanych form architektonicznych. Osiedle zostało zaprojektowane tak, by tworzyć przemyślaną całość, choć każdy z około stu famiłeków jest inny. Domy wyróżniają się ciekawymi detalami dekoracyjnymi: glazurowaniem, deskowaniem, murem pruskim, a także dachem mansardowym czy charakterystycznym wolim oczkiem w dachu. Inwestorem kolonii był koncern Zjednoczone Huty

Fundacja Regionalnej Agencji Promocji Zatrudnienia
Ul. Mazowiecka ; 41-205 Sosnowiec
e-mail: biuro@frapz.org.pl
tel.: (32) 785 42 21

Królewska i Laura - właściciel kopalni „Dębieńsko”. Cały kompleks projektował mistrz budowlany Stork z Czerwionki, etatowo pracujący dla koncernu.

Od XVII w., tak jak w większości leżących na ziemi rybnickiej osad, w Czerwionce rozwijało się hutnictwo. Ale dopiero odkrycie w 1788 r. pokładów węgla kamiennego przyspieszyło rozwój miejscowości. W Czerwionce i okolicach szybko zaczęły powstawać kolejne niewielkie zakłady górnicze. Te małe kopalnie oraz należące do nich pola górnicze były kolejno skupowane przez koncern „Zjednoczone Huty Królewska i Laura”, który 2 listopada 1898 r. uruchomił kopalnię „Dubensko” (od 1922 r. „Dębieńsko”).

Do pracy w zakładzie stale poszukiwano nowych pracowników, w tym górników oraz niższy i wyższy dozór. Dla tych, którzy zdecydowali się przenieść do Czerwionki, na przełomie XIX i XX wieku zaczęto budować osiedle patronackie. Do wybuchu II wojny światowej postawiono w centrum Czerwionki 121 budynków dla robotników i urzędników.

Wybudowano także 4 domy sypialne dla niezonałych - (jeden z nich w latach 20. XX wieku przystosowano do celów sakralnych i do dziś mieści się tam kościół pw. NSPJ - ul. 3 Maja obok hali targowej), w których, znajdowało się 580 miejsc sypialnych. Mieszkali tam górnicy spoza zaboru pruskiego oraz z biedniejszych rejonów Włoch. Obok domu sypialnego uruchomiono przystanek kolejowy „Dubenskogrube”. Wybudowano także wille dla kierowników ruchu (obecnie przedszkole ul. Młyńska) oraz dyrektora kopalni (ul. 3 Maja). W pobliżu tej ostatniej znalazł się okazały park oraz korty tenisowe. Zbudowano też 4 domy urzędnicze, w jednym z nich mieści się obecnie komisariat policji (ul. 3 Maja).

Osiedle patronackie w Czerwionce, jak na swoje czasy, było nowoczesne, kompleksowe i samowystarczalne - znajdowało się w nim wszystko, co potrzebne pracownikowi do życia: kościół, szkoła, sklep, pralnia, suszarnia, magiel, piekarnia i lokal mieszkaniowy. Każdy z budynków miał własne podwórze, ogródek warzywny o wielkości ok. 150 m kw. z kilkoma zasadzonymi już drzewami owocowymi. Obok budynków mieszkalnych wybudowano także budynki gospodarcze, a w nich komórki - po dwie na każdego lokatora - na trzymanie drobnego inwentarza, względnie na opał oraz ustęp. Osiedle zaopatrzone także w niezbędną infrastrukturę - rynsztoki, sieć wodociągową i elektryczną. Wewnątrz budynków lub przed wejściem do każdego z nich, znajdowały się punkty poboru wody oraz specjalne, metalowe uchwyty do czyszczenia butów. Do każdego mieszkania należała także obszerna piwnica, dwie do czterech rodzin dysponowały wspólnym strychem do suszenia bielizny.

Dla urozmaicenia wyglądu osiedla, założono ogródki kwiatowe i zieleńce, służące jako skwery oraz place zabaw dla dzieci. Ulice obsadzono licznie drzewami.

Osiedle w Czerwionce wyróżnia dekoracyjność i różnorodność zastosowanych form architektonicznych - ozdobny detal - szczyty, facjaty, ornamenty, odeskowania, elementy muru pruskiego, charakterystyczne są także krawędzie szczytowe, powtarzający się kształt facjat, odeskowania, pokryte karpiówką dachy. Często stosowanym elementem architektonicznym jest też tzw. wole oko. Pomimo zróżnicowania architektury, kolonia zachowuje jednolity charakter całości. Rozplanowano ją w oparciu o prostokątną siatkę ulic, nadając jej szachownicowy układ. Część środkową osiedla zajęły budynki wolnostojące o bogatszej dekoracji architektonicznej, na obrzeżach zaś postawiono obiekty o skromniejszym wystroju.

Dzięki pozyskanym środkom unijnym Gmina prowadzi obecnie rewitalizację infrastrukturalną i społeczną osiedla. Celem działań jest poprawa jakości życia mieszkańców osiedla oraz stworzenie odpowiedniej infrastruktury dla turystów. Przy ul. Szkolnej znajduje się plac rekreacyjno-wypoczynkowy z ławeczkami, fontanną, plenerową siłownią, skateparkiem, stołami do gry w tenisa stołowego i innymi atrakcjami.

www.familoki.com.pl

HISTORIA

Od XVII w., tak jak na wielu terenach regionu rozwijał się przemysł wydobywczy. W większości leżących na ziemi rybnickiej osad, w Czerwionce rozwijało się hutnictwo. Jednak dopiero odkrycie w 1788 r. pokładów węgla kamiennego przyspieszyło rozwój miejscowości. Małe kopalnie – niewielkie zakłady górnicze, które powstawały na tym obszarze oraz należące do nich pola górnicze były kolejno skupowane przez koncern „Zjednoczone Huty Królewska i Laura”, który 2 listopada 1898 r. uruchomił kopalnię „Dubensko” (od 1922 r. „Dębieńsko”). W związku z intensywnym rozwojem do pracy w zakładzie stale poszukiwano nowych pracowników - górników oraz niższy i wyższy dozór. Dla osób przyjezdnych, które zdecydowały się podjąć pracę w kopani zaczęto budować osiedle patronackie. Do wybuchu II wojny światowej postawiono w centrum Czerwionki 121 budynków dla robotników i urzędników. Te zespoły mieszkalne powstawały etapowo w latach 1898–1916, przyczyniając się do zmiany charakteru dawnej wsi Czerwionka w dzielnicę miejską. Najcenniejszym z nich jest zabytkowe osiedle robotnicze zlokalizowane w centralnej części Czerwionki. Kompleks zaprojektował mistrz budowlany Stork z Czerwionki, etatowo pracujący dla koncernu. Najcenniejsza część obejmuje obszar 15 ha. Zabudowę tworzą 84 budynki jedno- i dwukondygnacyjne, murowane z czerwonej cegły glazurowanej, elementami „muru pruskiego”, fragmentami gładkich piaskowych tynków i innymi wyróżniającymi się zdobieniami elewacji. Wejścia do budynków umiejscowiono od strony podwórza lub z boków. Poszczególne familoki mieściły 4, 6 lub 8 mieszkań, składających się z kuchni i pokoju lub kuchni i 2 pokoi. Mieszkania robotnicze w zależności od standardów zajmowały od 40 do 70 m kw. Mieszkania urzędnicze były większe. Budynki posiadały nowoczesną infrastrukturę. Wyposażone były w piece kaflowe, wodociąg i prąd elektryczny z sieci kopalnianej, lokalny system kanalizacji. Przy każdym budynku mieszkalnym zbudowano budynki gospodarcze dla drobnej hodowli zwierząt. Pojedyncze rodzinne ogródki gospodarcze posiadały powierzchnię około 250 m² każdy. Ogółem w całym zespole dawnej kolonii ogródki zajmowały powierzchnię około 6,7 ha – prawie 50% powierzchni całego dawnego zespołu.

Osiedle patronackie w Czerwionce, jak na swoje czasy, było nowoczesne, kompleksowe i samowystarczalne - znajdowało się w nim wszystko, co potrzebne pracownikowi do życia: kościół, szkoła, sklep, pralnia, suszarnia, magiel, piekarnia i lokal mieszkaniowy. Każdy z budynków miał własne podwórze, ogródek warzywny o wielkości ok. 150 m kw. z kilkoma zasadzonymi już drzewami owocowymi. Dla urozmaicenia wyglądu osiedla, założono ogródki kwiatowe i zieleńce, służące jako skwery oraz place zabaw dla dzieci. Ulice obsadzono licznie drzewami.

Źródło: R. Ratajczak, S. Zarzycka (red.), Tradycja rodowita!, Czerwionka-Leszczyny, s. 15.

NAGRODY I WYRÓŻNIENIA

2017 – dołączenie do Szlaku Zabytków Techniki

2015 - laureat konkursu Top Inwestycje Komunalne 2015 (dot. rewitalizacji Familoków)